

Kolonialismin hauntologiasta Palestiinassa

Mikko Joronen¹ & Antti Tarvainen²

Gazan hävityksen ja käynnissä olevan kansanmurhatutkimuksen myötä on Suomessakin herännyt akateemisemmin virittynyt keskustelu kolonialismin historiasta ja nykyisyydestä Palestiinassa (ks. Järvi ym. 2023; Parvikko 2024; Swanström 2024). Keskustelu ja sen valtavirtaistuminen ovat erittäin tervetulleita itsessään, minkä lisäksi ne avaavat laajempia kysymyksiä tutkimuksen suhteesta julkiseen keskusteluun. Samalla keskustelussa on ollut havaittavissa useiden puutteellisuuksien ja suoranaisten virheolettamien lisäksi aimo annos akateemisen ajattelun ulkopuolisesta ideologisesta ilmapiiristä ammentavaa symbolista argumentaatiota. Akateemisen keskustelun sijaan tällaisen argumentaation tavoitteet näyttävät noudattavat tuttua, muun muassa ilmastodenialistisissa argumenteissa esiintyvää kaavaa, jossa tutkimuksessa varsin kiistattomat tai suhteellisen varmoina pidetyt seikat esitetään kiistanalaisina ja epävarmoina, usein pinnallisen argumentaation tai julkisesta keskustelusta ammennetun arvoasetelman saattelemana. Samaan aikaan tällaisen huojuttamaan pyrkivän, varsin kapeiden päämäärien ajamaa argumentaation paikkaa on pyritty oikeuttamaan osana liberalistista moniäänisyyttä, jolle on annettava sijansa keskustelua ruokkivan näkökulmien moninaisuuden takaamiseksi.³ Näemme tällaisen tulkinnan monessa mielessä ongelmallisena. Palestiinan kontekstissa liberaalin moniäänisyyden nimissä julkaistu Palestiinan ja sionistisen liikkeen historiaa vääristelevä argumentaatio paitsi hämärtää akateemista keskustelua, myös pitää yllä kolonialistisia valtasuhteita.

Teologian dosentti André Swanströmin politiikasta.fi-sivustolla helmikuussa 2024 julkaistu sommitelma ”Israel ja kolonialismin aave” tarjoaa erinomaisen esimerkin tällaisesta tekemisen tavasta. Swanström kirjoittaa kolonialismista ”aaveena”, jonkinlaisena menneiden aikojen vasemmistolaisuudesta ja antisemitististä nousevana nostalgiana, joka valheellisesti heijastetaan Israeliin. Tällainen luenta ei tarjoa tarkkuutta eikä syvyyttä sionismin ja Palestiinan/Israelin historian ymmärtämiseksi, vaan ainoastaan häiritsee – ilmastodenialistien tapaan – kriittistä akateemista keskustelua. Haluamme kääntää Swanströmin käyttämän aavemetaforan eräänlaiseksi hauntologiaksi: produktiiviseksi kriittiseksi luennaksi, jossa kolonialismin todellisuus on löydettävissä Swanströmin ohiluennan ja suoranaisten virheiden alta. Tästä näkökulmasta katsottuna aave ei ole fiktiivinen heijastus vaan maskeerattu kielletty ja alistettu todellisuus, joka jatkaa kummitteluaan Palestiinassa (vrt. Jan 2019).

Kirjoituksellamme haluammekin herätellä, näennäisakateemisen maskeerauksen sijaan, akateemiseen tutkimukseen tukeutuvaa keskustelua Palestiinan asuttajakolonialistisesta historiasta sekä dekolonisaation poliittisesta horisontista. Tutkijat (kirjoittajat mukaan lukien)

1 FT, dosentti, yliopistotutkija, Tampereen yliopisto, <mikko.joronen@tuni.fi>

2 VTM, väitöskirjatutkija, Helsingin yliopisto, <antti.tarvainen@helsinki.fi>

3 Tällä viittaamme myös sekä politiikasta.fi:n että *Helsingin Sanomien* päätoimituksista saamiimme vastauksiin koskien kysymystämme virheiden oikaisusta niissä julkaistuista teksteistä (ks. Joronen ym. 2024).

ovat kirjoittaneet näistä teemoista laajalti pääosin englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa (mm. Agha ym. 2024; Coulthard 2014; Englert 2022; Ghantous & Joronen 2022; Joronen 2019; Joronen & Ghantous 2024; Stoler 2016; Tarvainen & Challand 2023; Veracini 2010); siten tekstissämme keskitymme tämän tutkimuslähtöisen ajattelun avaamiseen purkamalla dosentti Swanströmin argumentointia. Koemme ongelmallisena etenkin Swanströmin pyrkimyksen mustamaalata kokonainen tutkimustraditio tavalla, joka systemaattisesti onnistuu karttamaan niin immanentin kritiikin keinot kuin keskeiset historialliset tapahtumat ja akateemisen debatin nykyrintamat. Symbolisen performanssin sijaan haluamme tarjota asianmukaisesti asetellun, vertaisarvioidusta tutkimuskirjallisuudesta nousevan horisontin Palestiinan asuttamista ja kolonisaatiota koskevalle keskustelulle Suomessa.

Etenemme kolmen askeleen kautta. Ensin pureudumme Swanströmin perustavanlaatuisen tapaan väärinasetella kolonialismikeskustelu Palestiinan kontekstissa. Asuttajakolonialistisen pohjavireen sivuuttamisen lisäksi tuomme esiin tapoja, joilla hänen edustamansa niikeä kolonialismiluenta tukeutuu helpoihin vastakkainasetteluihin, joilla ei ole historiallista eikä ontologista perustaa. Näitä ovat niin sionismin ja antisemitismin kuin nationalismin ja imperialismien tai rasismien ja liberalismien asettaminen toisilleen vastakkaisiksi sen sijaan, että ne nähtäisiin asuttajakolonialismille tyypillisinä ja sitä ruokkivina jännitteitä. Samalla osoitamme, miten tällaiset jaottelut eivät ole tutkimuksessa käydyille keskusteluille ominaisia, vaan ne nousevat tutkimuskirjallisuuden ulkopuolisista jakolinjoista noudattaen usein konservatiivisille kulttuurisidolle ominaista vastakkainasettelullista argumentoinnin tapaa. Toiseksi tarkastelemme varsin yleisiä, dosentti Swanströmin tekstissäkin esiintyviä anakronistisia, mytologisoivia ja propagandistisia tapoja lukea Palestiinan historiaa. Tuomme esiin, miten tällainen luenta on, paitsi kolonialistisia valtarakenteita tukevaa, myös pyritty nykykeskustelussa oikeuttamaan liberaalin moniäänisyyden nimissä, huolimatta sen sisältämistä merkittävistä ongelmista. Lopuksi palaamme keskustelemaan dekolonisaation poliittisesta horisontista Palestiinassa. Osoitamme varsinkin lineaarisen tulevaisuusluennan ongelmat. Samalla avaamme, mihin tutkimuskirjallisuudessa dekolonisaatiolla on viitattu ja miten dekolonisaatio tarjoaa ainoan mielekkään tien eteenpäin asuttajakolonialistisen projektin poiskittämiseksi Palestiinasta.

Asuttajakolonialististen jännitteiden sivuuttaminen

Jotta keskustelu saataisiin mielekkäille urille, haluamme heti alkuun nostaa esiin selkeän virheolettamuksen kirkkohistorian dosentti Swanströmin tavassa kyseenalaistaa kolonialistisen historian paikkansapitävyys Palestiina/Israel-kontekstissa. Tällä virheolettamuksella on merkittäviä seuraamuksia, jotka näkyvät Swanströmin pinnallisessa tavassa ymmärtää kolonialismin historia ja toimintamekanismit Palestiinassa. Toisin kuin Swanström esittää, sionistisen liikkeen ja myöhemmin Israelin valtion suhdetta kolonialismiin on tutkimuskirjallisuudessa tarkasteltu *asuttajakolonialistisessa* (engl. *settler colonialism*) viitekehyksessä. Asuttajakolonialismi eroaa niin sanotusta franchise-kolonialismista siinä, ettei se ensisijaisesti tähtää taloudellisen lisäarvon luomiseen siirtomaasta keskukseen (kuten Brittiläisen Intian tapauksessa) vaan maan haltuunottoon asuttamista varten (ks. Veracini 2015; Englert 2020). Kirjoittaes-

saan, ettei sionismi sovi kolonialismin käsitteen piiriin, koska ”sionismi ei ollut taloudellisesti kannattavaa” ja todetessaan, ettei Israelin kontekstissa ”siirtomaasta” virrannut tuottoa takaisin ”kolonialisteille”, Swanström (2024) osoittaa lähinnä perehtymättömyytensä asuttajakolonialistiseen kirjallisuuteen ja kolonialismin historiaan Palestiinassa. Kuten Patrick Wolfe (2012) kirjoittaa, asuttajakolonialistiset projektit ovat olleet riippuvaisia ”pre-akkumulaatiosta” eli emämaasta tulevista investoinneista. Wolfe osoittaa, että tällaiset investoinnit eivät useinkaan ole etsineet lisäarvoa vaan ajaneet maan haltuunottoa ja alkuperäisväestön korvaamista (pääosin) eurooppalaislähtöisillä asuttajilla. Etelä-Afrikka, Australia, Uusi-Seelanti, Yhdysvallat, Kanada ja Algeria ovat Palestiinan ohella esimerkkejä asuttajakolonialismista. Swanströmin tekstissä termiä asuttajakolonialismi ei mainita kertaakaan. Myös olennaiset viitteet keskeisiin asuttajakolonialismin tutkijoihin ja alan kirjallisuuteen puuttuvat. Asuttajakolonialismi onkin Israelin puolustelijoille usein kiusallinen termi, sillä toisin kuin geneerinen kolonialismi, se huomioi hyvin paitsi sionistisen liikkeen erityispiirteet, myös ne tavat, joilla nämä erityispiirteet jatkavat eloaan nykyisyydessä.

Pinnallisuuden lisäksi Swanströmin tekstiä vaivaa toistuva argumentatiivinen binaarisuus, jossa asioita asetetaan tarpeetta ja usein anakronistisesti vastakkain. Sionismi voi olla yhtäaikaan eurooppalainen kansallinen projekti – ”vapautusliike” kuten Swanström kirjoittaa (tosin ongelmallisesti, kuten tuomme alla esiin) – ja syvän rasistinen ja väkivaltainen kolonisaatioprojekti. Myöskään juutalaisten näkeminen Euroopan toisina ja sionistien omaksuma käsitys eurooppalaisesta yliveraisuudesta eivät sulje millään tavalla toisiaan pois.

Yhtenä sionistisen liikkeen erityispiirteenä voidaankin pitää sitä, että se on ollut samanaikaisesti sekä kansakuntaa rakentava että asuttajakolonialistinen, Euroopasta alkanut ja eurooppalaista kolonialistista mentaliteettia huokuva projekti (mm. Khalidi 2020; Pappé 2017; Thompson 2019). Tämä käy hyvin ilmi niin sionismin perustajajäsenten ja varhaisten ideologien teksteissä kuin niissä käytännöissä, joiden kautta Palestiinan asuttamista myöhemmin kiihdytettiin. Itse asiassa jo ensimmäisessä Sionistisessa Kongressissa, joka järjestettiin vuonna 1897 Baselissa, Sveitsissä, muotoiltiin niin sanottu Baselin ohjelma, jossa sionistisen liikkeen tavoitteeksi kirjattiin *kansallisen* kodin perustaminen juutalaisille Palestiinaan (hepr. *ErezIsrael*). Keinoja tämän saavuttamiseksi esitettiin neljä kappaletta, joista ensimmäisenä mainittiin Palestiinan kolonisaatio *asuttamalla*. Poliittisessa sionismissa asuttajakolonialistinen pyrkimys alueiden asuttamiseen yhdistyi siis jo ensi metreillä kansakuntaa ja kansallisvaltiota rakentaviin nationalistisiin pyrkimyksiin.

Samalla sionistiseen projektiin kietoutui jo sen syntyvaiheessa ajatus etuoikeudesta uudisasuttajaa jo asutettu alue. Sionistisen liikkeen perustaja Theodor Herzl ilmaisi tämän varsin suorasanaisesti pohtiessaan sionistisen valtion perustamista teoksessaan *The Jewish state* (1896): ”[J]os oletetaan, että meidän olisi ensin puhdistettava maa villipedoista, meidän ei tulisi tehdä sitä 500-luvun eurooppalaisten tapaan. Meidän ei pitäisi ottaa keihästä ja peistä ja ryhtyä karhujahtiin; meidän pitäisi järjestää suuri metsästysjuhla, ajaa nämä eläimet yhteen ja heittää meliniittipommi heidän keskelleen.” Osassa kirjoituksissaan – kuten utoopisessa teoksessaan *Altneuland* (Herzl 1901) – liberaalina itseään pitävä Herzl taas haaveili siitä, kuinka Palestiinassa paikalliset, juurettomina kuvatut arabit ottaisivat eurooppalaiset

asuttajat ja heidän 'rationaalisuutensa' ja teknologiansa kiitollisina vastaan. Päiväkirjoissaan Herzl puolestaan kirjoitti haaveistaan "vaivihkaa" sysätä arabit "rajan yli" puhtaan juutalaisen yhteisön tieltä (Veracini 2011, 2) Asuttajakolonialistisille ideologioille tyypillisesti sionismi kantaakin sisällään niin liberaalia paratiisinäkymää kuin suoria väkivaltaisia puhdistusfantasioita, eräänlaisia januskasvoisia haavekuvia, jotka yhtyvät Eurooppa-keskeisissä rodullisen, raamatullisen tai 'sivilisaatiollisen' ylivallan hierarkioissa (Abu El-Haj 2010). Liberaalin ja messiaanisten oikeutusnarratiivien vaihtelu on itseasiassa tyypillistä asuttajakolonialistisille projekteille, eikä sionismi tässä mielessä edusta poikkeusta (Losurdo 2014).

Asuttajakolonialistisia projekteja rakenteistaakin perustavanlaatuinen ja konkreettinen asuttamisen ja eliminoinnin tilallinen prosessi, jota on oikeutettu mitä erilaisimpien haavekuvien ja argumentatiivisen akrobatian avulla. Niin Palestiinassa, Australiassa kuin Amerikassakin asuttajat ovat nähneet itsensä laiminlyödyn maan ahkerina kuntoon laittajina ja pioneereina, jotka ovat varustettuna jumalaisella tai rodulliseen ylivertaisuuteen perustuvalla oikeudella ottaa haltuun "se mikä heille kuuluu", välittämättä niistä, jotka jo kolonisoituja alueita asuttivat ja niillä elivät (Long 2009; Said 1979; Salaita 2015; Yiftachel 2002). Nimenomaan jälkimmäinen piirre – kolonisoituja alueita asuttavan paikallisväestön olemassaolon ja toiveiden sivuuttaminen ja marginalisoiminen – yhdistää asuttajakolonialistisia projekteja. Tämä piirre näkyy tarpeena erottaa kolonisoitu maa sitä asuttavista: vain eliminoimalla kolonisoitua aluetta asuttava väestö voidaan maa, joko positiivisen tai negatiivisen eliminaation keinoin (Wolfe 2006; Svirsky & Ben-Arie 2019), "tyhjentää" asuttajille ja heidän vaatimuksilleen suvereniteetista ja kulttuurisesta kuuluvuudesta. Palestiinassa tämä prosessi on näkynyt pitkään erinäisinä paikallisväestön eliminointitapoina, olivat nämä sitten assimiloivia, syrjiviä, kulttuuria muuttavia/omivia tai karkotuksiin, pakkosijoituksiin (mm. erikseen määritellyille enklaaveille), etnisiin puhdistuksiin tai, äärimmilleen vietyinä, kansanmurhaan perustuvia. Eliminaatio ei siten ole jokin epämurkava poliittinen sivujuonne vaan asuttajakolonialistista logiikkaa määrittävä konstitutiivinen piirre.

Swanström (2024) esittää, että nykykeskustelu Israelin ja kolonialismin suhteesta kiteytyy "mustavalkoisuuteen, jolla kolonialismiteesin puolestapuhujat aiheeseen usein suhtautuvat". Kolonialismin ja Israelin suhde ei ole kuitenkaan mikään yksioikoinen 'teesi' vaan laaja ja monipuolinen akateemisen keskustelun kenttä. Todellisuudessa niin asuttajakolonialistisen keskustelun sisällä kuin esimerkiksi alkuperäiskansojen tutkimuksen, globaalitutkimuksen, poliittisen maantieteen tai siirtolaisuustutkimuksen sisällä käydään kriittistä keskustelua asuttajakolonialismin luonteesta Palestiinassa/Israelissa. Tutkijat ovat esimerkiksi kysyneet, nostaako asuttajakolonialistinen keskustelu tarpeeksi esiin palestiinalaisten toimijuutta ja paikallista kolonialismikritiikkiä (Abu-Lughod 2020; Barakat 2018); ottaako se huomioon alueellisia valtasuhteita tai uusimperialistisia prosesseja eurooppalaisen kolonialismin lomassa tai sen rinnalla (Dana 2023; Velednitsky ym. 2020; Tarvainen & Challand 2023); käsitteellistääkö se riittävästi globaalin pääoman muutoksia, jotka entisestään sekoittavat eliminaation ja hyväksikäytön logiikoita (Englert 2020; Clarno 2019); tai tarkasteleeko se riittävästi asuttajakolonialismin, rodullistavan kapitalismin ja eri kolonialismin muotojen sekoittumista käytännössä (Day 2015, Ghantous & Joronen 2022; Zureik 2016). Näissä kritiikeissä ei ole

kyse 'mustavalkoisesta' kolonialismin puolustelusta vaan kriittisestä pureutumisesta kolonialismin luonteeseen yleensä ja erityisesti Palestiinassa. Asuttajakolonialismia käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa käydäänkin vilkasta keskustelua myös asuttamisen rakenteiden luonteesta ja eroista eri konteksteissa (mm. Bhandar 2018; Joronen 2023; Povinelli 2016). On myös korostettu tarvetta huomioida sekä kontekstuaaliset ominaispiirteet että asuttajien ja kolonisoitujen ryhmien poliittinen kompleksisuus (Evri & Kotef 2022; Leshem & Bagelman 2023; Mamdani 2020; Zreik 2016; ks. Kimmerling 2005). Samalla on pohdittu eliminoinnin itsensä roolia pikemminkin prosessuaalisena kuin rakenteellisena sekä tämän prosessin erilaisia intensiteettejä, rytmejä ja muotoja (Ghantous & Joronen 2022) sekä niiden suhdetta poliittiseen toimijuuteen, erilaisiin kokemusmaailmoihin ja subjektiviteetin muotoihin (Joronen 2017; Joronen & Griffiths 2022; Järvi 2024). Vertailevassa tutkimuksessa on nostettu esiin useita seikkoja, eikä Amerikan alkuperäisväestön reservaatien ja Länsirannan ja Gazan enklavien välinen yhteys ole kaukaa haettu, vaan kietoutuu eurooppalaiseen rasismiin ja kolonialismin rakenteisiin (ks. Deleuze & Sanbar 1998; Lentin 2018; Tabar & Desai 2017; Wolfe 2016).

Nämä kysymykset ovat kaikki keskeisiä Palestiinassa. Esimerkiksi Irakin juutalaisten kokemukset Israelista ovat olleet lähes päinvastaisia Swanströmin esittämälle ajatukselle sionismista Israelin valtion perustamiseen johtaneena juutalaisten "vapautusliikkeenä" (Shlaim 2023). Myös kolonialismin kompleksisuudesta käydään laajempaa, Palestiinaa sivuaavaa keskustelua, vaikkei tämän keskustelun tulisikaan muuntua kolonialismin eri muotojen vähättelyksi ja niiden väkivallan poiskirjoittamiseksi asioiden "monimutkaisuuteen" vedoten (Mbembe 2021; Griffiths & Joronen 2023). Eri tieteenalojen piirissä tutkimusta asuttajakolonialismista on tehty lukuisista teemoista käsin, joiden läpikäyminen vaatisi moniosaisen kokoomateoksen. Israelin/sionistinen asuttajakolonialismi ei siten ole pelkkä "alaluku eurooppalaisessa aatehistoriassa" vaan tutkimuksessa laajasti hyväksytty lähtökohta, jonka rakentuminen on havaittavissa eri yhteiskunnan osa-alueilla, niin nyt kuin menneisyydessä.⁴ Keskustelua käydään toisin sanoen aivan toisella tasolla kuin mitä Swanström tekstissään esittää. Swanströmin tapa esittää kolonialismikeskustelu pinnallisena puolesta-vastaan-huuteluna sopii hyvin konservatiivisiin kulttuurisota-narratiiveihin, mutta tutkimuksessa käydyn kriittisen debatin kanssa sillä on hyvin vähän tekemistä.

Swanströmin teksti toimii oppikirjaesimerkkinä tavasta hämärtää sionismin suhdetta eurooppalaiseen imperialismiin. On selvää, ettei sionistinen liike olisi kyennyt aikaansaamaan merkittävää asuttamisprosessia ilman tukea ensimmäisen maailmansodan jälkeen Palestiinan kolonisoineelta Britti-imperiumilta. Etenkin vuonna 1917 tehdyn Balfourin julistuksen myötä sionistisen liikkeen päämäärät juutalaisen valtion perustamiseksi Palestiinaan saivat imperialistisen siunauksen. Näin myös asuttajakolonialismi ja imperialismi yhdistyivät Palestiinassa tavalla, josta siitäkin käydään vilkasta akateemista keskustelua (mm. Khalili 2010;

4 Tässä kohtaa voisi sanoa paljonkin Israelin ekspansiivisista pyrkimyksistä sen perustamisen jälkeen vuonna 1948 (ks. Pappé 2017), etenkin vuoden 1967 jälkeisestä ajasta, jolloin myös loppuosa historiallisesta Palestiinasta miehitetiin. Samaa tapaan voitaisiin kysyä, minkälaisen poliittisten voimien kanssa nykyinen pääministeri Benjamin Netanyahu on flirttaillut, niin kotimaassaan kuin vaikkapa Unkarissa. Tyydymme kuitenkin nyt, pääosin teeman laajuuden vuoksi, suosittelemaan tämän artikkelin lähteisiin tutustumista (myös Joronen ym. 2023; Järvi ym. 2023).

Zureik 2016). Sionistisen asuttajakolonialismin suosimisella oli ennen kaikkea strateginen rooli imperialistisessa politiikassa: ”juutalaiseksi kansallisliikkeeksi” kehystetyn marginaalisen ryhmän tukeminen tarjosi Briteille keinon peitellä 1900-luvun alun imperialistisia pyrkimyksiä Palestiinassa ja muutenkin noudatti brittikolonialismille varsin tunnusomaista epäsuoraa ja vastakkainasettelullista hallinnan tapaa (Thompson 2019, 174; ks. Legg 2007). Affektiivista tukea pyrkimykselle löytyi tavasta, jolla Balfourin julistuksen keskeiset poliittiset taustatoimijat – Arthur James Balfour ja pääministeri David Lloyd George – löysivät Baselin julistuksesta heille kristillisestä sionismista tutun pohjavireen. Onkin erikoista, että kirkkohistorian dosentti sivuuttaa kokonaan kristillisen sionismin henkisen pioneerityön, ehkäpä juuri sen antisemitistisyyden vuoksi.

Entistä synkemmän varjon sionismin suosimiselle loi kuitenkin Brittien antisemitismistä nouseva imperialistinen politiikka. Britit eivät ainoastaan pyöritelleet mahdollisuutta päästä eroon metropolinsa juutalaisesta väestönosasta käyttämällä heitä kilpenä omille pyrkimyksilleen Palestiinassa; britti-imperiumi myös rakensi politiikkaansa antisemitistiselle ajatukselle vaikutusvaltaisen ”kansainvälisen juutalaisuuden” ja sen geopolittisen voiman valjastamisesta (mm. Schneer 2010; Thompson 2019). Theodor Herzl myös itse pyrki välineellistämään brittihallinnon juutalaisvastaisuutta tarjoamalla sionismia välineeksi jouduttaa juutalaisten ulosmuuttoa ja padota Venäjältä pakenevien juutalaisten liike Britteihin. Herzl yritti saavuttaa eurooppalaisten imperiumien suosiota esittämällä sionistisen kolonian ”Euroopan suojavallina” ja ”sivilisaation etuvartiona barbarismia vastaan” Lähi-idässä (Herzl 1896). Briteille juutalaiset olivat hyödyllinen työkalu, tai kuten Ronald Storrs, itsensä ”Palestiinan ensimmäiseksi kuvernööriksi sitten Pontius Pilatuksen” tituleerannut sotilaskomentaja asian ilmaisi, sionistit olivat ”pieniä uskollisia juutalaisia pohjoisirlantilaisia [engl. *Jewish ulsters*] mahdollisesti vihamielisen arabismien meressä” (Regan 2017, 51). Britti-imperiumin rodullisessa matriisissa juutalaiset edustivat ”välittäjärotua”: ei niin ”kehittyneitä” kuin ”valkoiset eurooppalaiset” mutta selvästi arabeja edistyneempää ainesta, joka ”voitaisiin panna työskentelemään imperiumin eduksi” (Wallach 2023, 1581). Britti-imperialistien silmissä nämä ”uskolliset apurit” erotti palestiinalaisista se, että jälkimmäiset eivät olleet kyvykkäitä ”hallitsemaan itseään” (kuten mm. brittimandaattia Kansainliitolle perusteltiin) (Joronen & Griffiths 2022). Winston Churchill kuvasi osuvasti asetelmaa vuonna 1937 vastatessaan tutkintakomissiolle (engl. *Peel Commission*) julmuuksista, joita oli kohdistettu siirtomaaisäntäänsä vastaan kapinoinutta palestiinalaisväestöä kohtaan: ”vahvempi, korkeatasoisempi ja maailmaa nähnyt rotu”, joka on ottanut paikallisväestön paikan, ”ei ole tehnyt näille ihmisille vääryyttä” (Ali 2002, 91–92). Tällaiset ilmaukset eivät ole satunnaisia vaan imperialistisen ilmapiirin ja politiikan keskiössä.

Kuten Shrene Seikaly ja Max Ajl (2014, 111–112) kirjoittavat, sionistinen liikkeen keskuudessa myös omaksuttiin ajatus, että juutalaiset olivat rotu – jopa ”alempi rotu” – mutta kykenevä puhdistautumaan ja kehittymään asuttamisen kautta. Esimerkiksi Tel Avivin kaupungin perustaja, sionistinen ideologi Arthur Ruppin ajatteli, että euroopanjuutalaiset voisivat korjata ”degeneroitumisensa” ja tullemaan ”indo-germaaniseksi roduksi” paradoksaalisesti muuttamalla asuttajiksi Lähi-itään, mutta pitäen geenipoolinsa visusti eurooppalaisena (Bloom 2008, 116). Euroopanjuutalaiset pyrkivätkin sionismin avulla tullemaan hyväksytyik-

si ”puhtaina eurooppalaisina” ja häivyttämään orientin assosiaatiot yltään; tämä vaati myös juutalaisen historian uudelleentulkintaa, arabien (myös arabijuutalaisten) negatiivista rodullistamista ja islamilaisen ja juutalaisen kulttuurien vuorovaikutuksen poispyyhintää (Raz-Krakotzkin 2005). Eurooppalaiselle kolonialismille ominaiset rodullisen ylivallan, kulttuurisen ylivertauisuuden ja poliittisen etuoikeuden korostaminen eivät olleet – eurooppalaisesti antisemitismistä ja siihen liittyvästä juutalaisten toiseuttamisesta huolimatta – siten mitenkään vieraita sionistisen ideologioiden ja liikkeen johtohahmojen keskuudessa. Esimerkiksi Chaim Weizmann, Sionistisen liikkeen johtaja, kirjoitti Lordi Balfourille vuonna 1918 lähettämässään kirjeessä Palestiinan arabien olevan ”vähintään neljä vuosisataa aikaansa jäljessä” ja ”Arabi-Palestiinan” olevan mahdollinen, jos vain ”Palestiinassa olisi Arabikansa”, viitaten näin 1800-luvun eksklusiiviseen ajatukseen ihmisyydestä jonain, joka ei kuulunut, kuten Edward Said (1979, 27–28) kirjoittaa, Euroopan ulkopuolisille, etenkin ”Afrikan mustille tai Latinalaisen Amerikan alkuperäiskansoille” (ks. myös Wynter 2003). Kuten Weizmann itse sanoi, palestiinalaiset olivat kaikin puolin jotain, jonka kanssa euroopanjuutalaisten oli elettävä ”kuten heidän oli elettävä hyttysten kanssa” (Segev 2001, 109).

Tätä taustaa vasten Swanströmin puhe antisemitistisistä salaliittoteorioista kolonialismikeskustelun moottorina on vähintäänkin sateaa. Ennen kaikkea se on harhaanjohtavaa: kolonialistisessa luennassa ”juutalaisten” ei katsota ”olevan brittiläisen kolonialismin salattuja taustavaikuttajia” vaan pikemminkin brittiläisen imperialismien käyttäneen sionistista liikettä oman imperialistisen ja kolonialistisen politiikkansa ajamiseksi. Samalla sionistinen liike myös aktiivisesti etsi ja löysi tukijoita antisemitististen hallintojen joukosta. Marginaaliselle liikkeelle kaikki tuki oli tervetullutta. Brittien vuonna 1917 antama lupaus kansallisen kodin perustamiseksi Palestiinaan auttoi sionistista liikettä kasvamaan merkittäväksi toimijaksi ja lopulta valtioksi, joka ei lopettanut, kuten yhä edelleen jatkuva Palestiinalaisalueiden ja Golanin kukkuloiden miehitys alleviivaa, asuttajakolonialistista projektia Palestiinassa. Groteskilla tavalla myös sionistisen liikkeen, etenkin sen militantin siiven keskeiset hahmot kävivät neuvotteluita myös natsi-Saksan kanssa etsiessään uusia kumppaneita Brittien vedettyä tukensa sionistien asuttamisprojektilta 1930-luvun lopulla – siis aikana, jolloin kenellekään ei enää ollut epäselvää, mitä keskitysleireillä tapahtui (Aderet 2023). Sionismin suhde fasismiin on myös noussut viime vuosina tutkimusaiheeksi erityisesti johtuen Israelin oikeistolaisesta käänteestä 2000-luvulla. Esimerkiksi valtaapitävän Likud-puolueen juuret ovat kuuluisan sionistisen ideologi Vladimir Jabotinskyn perustamassa puolalaisessa militantissa nuorisoliikkeessä, jota kehitettiin Mussolinin oppien mukaan (Kupfer Heller 2017). Likud-puoluetta radikaalimman, nyt hallitusvastuussa olevan Juutalainen Voima -puolueen juuret taas ovat yhdysvaltalaisessa Juutalainen Puolustusliitto -liikkeessä, joka keskittyi afroamerikkalaisten vastaiseen aktivismiin sekä valkoisen ja juutalaisen ”rodun” ylemmyyden saarnaamiseen. Sionismin suhde fasismiin on siis huomattavasti moniulotteisempi kuin mitä Swanström esittää.

Peräänkuuluttaessaan asianmukaisesti niiden antisemitististen tendenssien huomioimista, jotka Venäjän 1800-luvun lopun pogromien myötä antoivat lisäpontta sionistisen liikkeen synnylle, dosentti Swanström jättää yllättäen huomioimatta sen keskeisen seikan, että antisemitismi oli nimenomaan eurooppalainen ilmiö. Palestiinassa juutalaisten, kristittyjen ja mus-

limien yhteiseloa ei koettu perustavanlaatuisesti ongelmaksi (Tamari 2011; El-Haj 2017; Wallach 2023). Useat arkisto-, muisti- ja oraalihistorialliset tutkimukset ovatkin alleviivanneet sen massiivisen kiilan merkitystä, jonka sionismin rantautuminen ja sitä seuranneet tapahtumaketjut loivat arkiseen yhteiseloön Palestiinassa. Kirjoittaessaan kuinka ”juutalaisten paluu on johtanut yhteentörmäykseen toisen kansan, Palestiinan arabien kanssa”, Swanström unohtaa, että Palestiinassa myös paikalliset juutalaiset olivat arabeja ja alkuun vierastivat sionismia niin poliittisesti kuin uskonnollisesti. Jännitteet eivät syntyneet paikallisista syistä, vielä vähemmän ”juutalaisen kansan” ja ”arabien” välillä, vaan ne ilmaantuivat tuontitavarana, joka nationalistiselle ja asuttajakolonialistiselle ajattelulle tyypilliseen tapaan löysi voimansa uskonnollisten ja etnisten erojen politisoimisesta. Myös arabijuutalaiset, niin palestiinalaiset kuin myöhemmin muualta Lähi-idästä tulleet, löysivät lopulta itsensä sosioekonomisesti ja etnishierarkkisesti alisteisesta asemasta suhteessa euroopanjuutalaiseen askenazi-eliittiin (Frantzman 2014). Usein heidän oli piiloteltava arabitaustaansa. Kolmessa vuosikymmenessä olikin päädytty tilanteeseen, jossa yhteiselon sijaan paikallista enemmistöä pyydettiin antamaan 55 prosenttia kotimaastaan tälle pääosin eurooppalaisista asuttajista muodostuneelle vähemmistölle, syistä joiden juuret löytyvät eurooppalaisesta antisemitismistä ja haluttomuudesta kantaa vastuu sen julmimmasta seurauksesta, holokaustista.

Sopiva historia: anakronismeja ja mytologiaa

Binaarisen ja lokeroivan luennan lisäksi Swanströmin analyysia vaivaa, usein Israelin valtion virallista propagandaa toistaville teksteille tyypillinen, anakronistinen ja mytologisoiva historiantkirjoitus. Tällainen historialuenta lähtee liikkeelle nykyisyydessä vallitsevista arvostuksista ja oletuksista ja argumentoi ennen kaikkea niiden oikeuttamiseksi. Argumentaatiotapa tulee esiin useassa kohtaa Swanströmin tekstiä. Ensinnäkin Swanströmin luenta on mytologinen sanan varsinaisessa tarkoituksessa. Juutalaiset esiintyvät tekstissä alueen ”alkuperäiskansana” ja sionistinen liike historiallisena ”paluuna” Palestiinan alueelle. Paluun ajatus on, kuten sionismin tutkijat Amnon Raz-Krakotzkin (2005) ja Gabriel Piterberg (2008) ovat osoittaneet, sionistisen liikkeen itsensä lanseeraama teleologinen myytti, jonka tehtävänä on muuntaa moderni eurooppalainen nationalistinen liike muinaiseksi ylihistorialliseksi entiteetiksi. Kuten olemme muualla kirjoittaneet, modernit käsitykset kansasta, maaomistuksesta, valtiosta tai kansalaisuudesta eivät ole minkäänlaista jatkumoa muinaisille kuningaskunnille (Joronen ym. 2024). ”Paluun” ja ”alkuperäisyyden” kategorioiden alle hukkuvat myös koko modernin ajan juutalaisten yhteisöjen monimuotoisuus sekä lukuisat poliittiset ja uskonnolliset virtaukset, jotka haastoivat ja loivat vaihtoehtoja sionistisen liikkeen johtajien territorialistisille ja nationalistisille näkemyksille kansasta, historiasta, kodista, rodusta, poliittisesta yhteisöstä ja tulevaisuudesta. Esimerkiksi historioitsija Enzo Traverson (2013) analyysi Euroopan juutalaisista liikkeistä vuosien 1750–1950 välisenä aikana tuo hyvin esiin, kuinka marginaalinen sionismin asema euroopanjuutalaisessa modernisaatiossa lopulta oli. Ennen Balfourin julistuksen aloittamaa prosessia vain pienelle osalle Euroopan juutalaisista sionistien kutsu kansallisuuteen merkitsi yhtään mitään (Sand 2009).

Kaikki juutalaisten muuttoliike Palestiinaan ei myöskään ollut sionistista. Esimerkiksi niin sanottu ensimmäinen Aaliya 1800- ja 1900-luvun vaihteessa oli paitsi uskonnollisesti motivoitunut, myös Venäjällä nousseen antisemitismin synnyttämää. Muuttoliikkeen sisällä oli toki merkittäviä poikkeuksia, kuten Ze'ev Dubnow, jonka profeetallinen poliittinen sionismi tähtäsi, hyvinkin asuttajakolonialistisesti, etnisen valtion rakentamiseen, tai kuten hän itse asian ilmaisi, juutalaisten ”poliittisen itsenäisyyden ottamiseen” ja ”herruuteen muinaisessa kotimaassaan” (Thompson 2019, 23). Näistä Brittivaltaa edeltävistä ideologeista Swanström kirjoittaa ”protosionisteina”, väittäen hieman erikoisesti, että nimenomaan heidän kauttaan paljastuu ”kolonialismiteesin heikkouksiin” kuuluva ”aikaperspektiivin lyhentäminen”. Väitettä on vaikeaa tulkita mitenkään mielekkäällä tavalla, ellei Swanström sitten oletta asuttajakolonialismin syntyneen 1900-luvulla (mm. Amerikan asuttajakolonisaatio alkoi tunnetusti 1400-luvulla, samaan aikaan katolilaisten ”puhtaan veren” ajatusten kanssa, jotka loivat alkusysäyksen biologisrodullisille karkotuksille Euroopassa; ks. Mamdani 2020). Palestiinaa koskevassa asuttajakolonialistisessa kirjallisuudessa ei myöskään oleteta sionistisen kolonialismin syntyneen Brittimandaatin alla, siis vuosien 1920–1947 aikana, kuten Swanström kirjoittaa.

Euroopanjuutalaisuuden monimuotoisuuden muistaminen olisi toisaalta voinut auttaa dosentti Swanströmiä välttämään myös toisen jalan upottamista mytologian soista syvimpiin, nimittäin siihen, jossa sekoitetaan toisiinsa juutalaisuus ja sionismi. Sionismi ei ollut, kuten jo mainitsimme, pelkästään juutalainen liike, vaan alkujaan eurooppalaisten kristittyjen projekti, johon sekoittui myös aimo annos antisemitismia. Lisäksi kaikkien maailman juutalaisten samaistaminen Israelin moderniin valtioprojektiin liikkuu, lievästi ilmaistuna, vaarallisilla vesillä. Asettaessaan kaikki juutalaiset samalle linjalle sionistisen historian ja Israelin valtion kanssa, kirkkohistorian dosentti päätyykin peilaamaan yhtä keskeisimmistä antisemitismin muodoista, jossa jokainen juutalainen on vastuussa sionismin (ja Israelin valtion) julmuuksista vain koska nämä nähdään yhtenä ja samana asiana. Viimeistään uskonnon ja poliittisen liikkeen sekoittaessaan dosentti Swanström asettuikin messiaanisten voimien vietäväksi tavalla, joka ei ainoastaan heijastele Israelin nykyistä poliittista ilmapiiriä, vaan kuvaa hyvin alussa mainitsemaamme tapaa kirjoittaa Palestiinasta ja Israelista akateemisen ajattelun ulkopuolisesta ideologisesta ilmapiiristä ammentaen.

Kolmanneksi modernia aikaa edeltävien, jopa keskiaikaisten ja muinaisten tapahtumien ja tekstien lukeminen modernina aikakautena syntyneen liikkeen ja sen asettamien päämäärien ja arvojen kautta on, kuten sanottua, läpeensä anakronistista. Sionistinen liike syntyi spesifissä historiallisessa, alueellisessa ja poliittisessä kontekstissa, ja se perusti tälle aikakaudelle ominaisiin käsityksiin muun muassa kansasta, territoriosta ja kansalaisuudesta. Tällaisten ajatusten uloslukeminen aikakaudesta, jolle moderni nationalismi oli vielä osin kaukaista tulevaisuutta, tarkoitushakuisesti vääristelee historiaa asettamalla menneille aikakausille asioita, jotka eivät niihin kuuluneet. Toisin kuin Swanström väittää, aikaperspektiivin asianmukainen rajaaminen on keskeistä historiallisen kontekstin oikein asettamiselle. Dosentin ”laajentavan luennan” tavoitteena näyttääkin olevan poliittisen aikalaiskontekstin korvaaminen ylihistoriallisella messiaanisella politiikalla, joka kyllä kuulu teologian alaan, mutta ei mytologisena ja alistavia valtarakenteita tukevana ajatteluna voi tarjota uskottavaa lähtökohtaa kriittiselle

akateemiselle keskustelulle. Onkin koomista, että samalla kun Swanström syyttää kolonialismin tutkijoita ”kolonialismin ostoslistalta” ”ruksimisesta”, hän itse toisintaa tekstillään ostoslistamaista metahistoriallista luentaa, jossa poimitaan, metaforista ilmaisua jatkaen, niin ”rusinat pullasta” kuin ”kirsikka kakusta”. Samalla Swanström välttää tiukasti puhumasta Palestiinassa konkreettisesti tapahtuneista asioista. Sionismista tulee historian yllä leijaileva teleologinen henkiolento sen sijaan, että se aktualisoituisi historialliseen ja tilallistuneeseen poliittiseen todellisuuteen.

Näiden seikkoja valossa meitä Palestiinaan ja Israeliin sekä alueen kolonialistiseen politiikkaan ja historiaan perehtyneinä tutkijoina kummastuttaa Swanströmin tarpeettoman kategorinen kolonialismista närkästyminen. Kyseessä ei tulisi olla sen kummempi asia kuin historiallisten tapahtumien tunnistaminen ja sitä kautta niiden merkityksen tulkitseminen. Esittämällä asuttajakolonialistisen projektin pinnallisesti geneerisen kolonialismin kontekstissa, asettamalla tarpeettomia vastakkaisuuksia, joilla ei ole historiallista pohjaa, pakottamalla historianluentaa myyttisanakronistisen poliittisen teologian piiriin sekä keräämällä yhteen joukon harhaanjohtavia, osin paikkansapitämättömiä väitteitä, Swanströmin tarkoitus näyttääkin olevan kokonaisen tutkimustradition mustamaalaaminen. Tutkimuskirjallisuudesta ja -debatin tämänhetkisistä linjoista tietoiselle Swanströmin hätäisenoloinen missio näyttääkin nousevan arvoasetelmista ja poliittisista jakolinjoista, joiden alkuperä ei ole ainakaan akateemisen ajattelun piirissä. Sinällään tällainenkin missio tarjoaa erinomaisen aineiston tutkia Palestiina-kysymyksen ideologisoitumista nyky-Suomessa. Tutkimuksen lähtökohdista keskustelemiseksi se ei kuitenkaan tarjoa kovinkaan paljoa.

Pidämme myös varsin ongelmallisena sitä, että Swanströmin teksti julkaistiin tutkimustiedon popularisoinnista tunnetulla, Tutkitusti-verkoston kuuluvalla kanavalla (politiikasta.fi). Tieteen popularisoiminen on tärkeää, mutta samalla on varmistettava, että kirjoittaja tosiaan popularisoi vertaisarvioitua tutkimusta(an) tavalla, joka asiantuntevasti huomioi tutkimuskentän ja sen keskeiset keskustelut. Kolonialistisen projektin tunnistaminen ja sen erityispiirteiden ymmärtäminen Palestiinan kontekstissa ovat keskeisiä asianmukaisen keskustelun fasilitoimiseksi. Moniäänisyydelle tulee olla tilaa, mutta moniäänisyyttä ei tulisi käyttää virheellisen ja pinnallisen tekstin legitimoimiseksi. Vastuullisen tieteen kysymys on entistä relevantimpi Gazan joukkotuhon, siviilien tarkoituksellisen nälännyttämisen, ihmisoikeusrikkomusten sekä kansanmurhatutkimuksen ollessa käynnissä. Kyse ei ole ainoastaan akateemisesta keskustelusta: pahimmillaan pinnallisen ja virheellisen tiedon levittäminen tukahduttaa (pikemminkin kuin avaa) julkista keskustelua ja vesittää (pikemminkin kuin tukee) poliittista päätöksentekoa.

Dekolonisaatiosta Palestiinassa

Haluamme lopuksi palata kysymykseen poliittisesta tulevaisuushorisontista ja sen oikein asettamisesta. Tekstinsä lopussa Swanström (2024) esittää sinänsä relevantin, surullisesti entistä ajankohtaisemman kysymyksen poliittisen ratkaisun löytämisestä Palestiina/Israelissa, todetessaan samalla, että ”Israelin ja palestiinalaisten konflikti pitää sisällään vaikeita ristiriitoja ja moraalisia ongelmia”. Nämä ongelmat eivät kuitenkaan lopulta ole kovinkaan

monimutkaisia, kunhan siirrämme syrjään valtasuhteiden epäsymmetrian virheellisesti symmetrisoivan ”konflikti”-asetelman. Alistussuhteet ovat toki historiallisesti kerrostuneita, ja puhuttaessa yli vuosisadan kestäneestä asuttajakolonialistisesta projektista detaljien ja tapahtumien määrä on runsas. Samalla on kuitenkin muistettava, kuten Eyal Weizman (2007) on osoittanut, että asioiden esittäminen kompleksisina on ollut Israelin tarkoituksenmukainen taktiikka, jolla pyritään hävittämään suorasukainen kolonisaatioprosessi elastisuuden, ristiriitaisuuden ja moniselitteisyyden alle. Sama pätee myös rauhanprosessiin, joka on vuosikymmeniä toiminut asuttajakolonialistisen ekspansion normalisoijana (Joronen ym. 2021; Joronen 2020). Myös dialoginäkökulma kärsii samasta heikkoudesta: luodessaan kuvaa rauhanomaisesta neuvottelusta kansalaisyhteiskunnan tasolla ”rauhandialogi” lähinnä kaunistelee ja siten normalisoi tilannetta, jota luonnehtii rakenteellisen väkivallan jatkuvuus kutakuinkin kaikilla arjen osa-alueilla. Toisin kuin Swanström esittää, ensimmäinen askel Palestiina-kysymyksen ratkaisemiseksi on nimenomaan asuttajakolonialistisen historian ja sen luomien vääryyksien tunnistaminen ja sitä kautta alistavien valtasuhteiden ja niihin kietoutuvan rakenteellisen väkivallan ja rasismien purkaminen.

Yksi yleisesti esiintyvä virheolettama (asuttaja)kolonialismin historian ja sen luomien valtarakenteiden purkamisesta on oletus lineaarisesta tulevaisuushorisontista (ks. Gergan ym. 2024; Joronen ym. 2021). Tällaisen lineaarisen luennan valossa asuttajakolonialistisen väkivallan kritiikillä nähdään usein olevan Palestiinassa vain yksi lopputulema: juutalaisuuden tai Israelin valtion totaalinen hävittäminen (kristillisen sionismin käänteisestä argumentoinnista, ks. Sturm 2021). Tai kuten Swanström (2024) tämän lineaaraisuusharhan ilmaisee, ”vaatimukset sionismista luopumiseksi tähtäävät Israelin lakkauttamiseen juutalaisena valtiona”. Dekolonisaatiolla tarkoitetaan kuitenkin asuttajakolonialistiseen rakenteeseen ja sen istuttaman rakenteellisen väkivallan alasajoa tai vähintäänkin asettamista keskiöstä marginaaleihin. Kuten dekolonisaatiokirjallisuudessa on pitkään peräänkuulutettu, kyseessä ei ole ainoastaan metaforinen prosessi, jossa tiedon tuottamisen kolonialistiset rakenteet asetetaan akateemisen linssin alle (Tuck & Yang 2012; Esson ym. 2017). Kyse on myös historiallisten vääryyksien korjaamisesta, paikallisväestön/alkuperäiskansojen oikeuksista huolehtimisesta sekä asuttajakolonialistisissa konteksteissa myös maahan, maanomistukseen ja maankäyttöön liittyvistä kysymyksistä. Prosessi toki vaatii hankituista etuoikeuksista luopumista, eikä se siten tule olemaan helppo. Samalla on kuitenkin huomioitava, että dekolonisaatiossa on ennen kaikkea kysymys historiallisen horisontin avaamisesta potentiaalisille prosesseille tavalla, joka ei enää perusta itseään rakenteellisiin alistussuhteisiin ja vastakkaisiin kategorioihin. Se ei ole puhdasta paluuta esikoloniaaliseen, vaikka voikin ammentaa sen sfääristä (Mbembe 2021).

Onkin tärkeää alleviivata, ettei Palestiinan dekolonisaatiossa ole kyse ideologisesti määrittynneestä yksisuuntaisen tapahtumahorisontin luomisesta. Esimerkiksi kysymys asuttajan ja natiivin suhteesta on ollut viimeaikaisen keskustelun kohteena (Evri & Kotef 2022; Leshem & Bagelman 2023). Samoin on tutkittu palestiinalaisten pitkäaikaisen pakolaisuuden luo-
maa sukupolvien välistä kokemushorisontin muutosta, sekä sen vaikutusta paitsi poliittisen ja kulttuurisen kuuluvuuden väliselle jännitteelle (Järvi 2023) myös ajatukselle palestiinalaispakolaisten paluusta (Abu Hatoum 2021). Onkin tärkeää huomioida, että nämä kategoriat ovat

ensisijaisesti poliittisia, eikä niihin siten sisälly essentialisoitua ylihistoriallista vastakkainasettelua, muuten kuin mytologisoiviin narratiiveihin pakotettuina. Toisin kuin Swanströmilä, tämä oli selvää myös monille sionisteille. Esimerkiksi Moshe Dayan, joka toimi Israelin kolminkertaisena ministerinä, kysyi vuonna 1956 pitämässään Roi Rotbergin muistopuheessa (Rotberg kuoli Gazan vapaustaistelijoiden iskussa) ”miksi meidän pitäisi valittaa heidän vihastaan meitä kohtaan? Kahdeksan vuoden ajan he istuivat Gazan pakolaisleireillä ja todistivat silmiensä edessä, kuinka muutimme maat ja kylät, joissa he ja heidän esi-isänsä keran asuivat, kotimaaksemme” (Weizman 2023). Dayanin rehellisyyden tarkoitus ei toki ollut oikeuksien tunnustamisesta liikkeelle lähtevä dekolonisaatio; pikemminkin se pyrki herätelmään asuttajakolonialistista yhteiskuntaa valmistautumaan jännitteeseen asuttajien ja karkotetun paikallisväestön välillä. Tällaisena Dayanin puhe osoittaa hyvin sen väkivaltaisen, asuttajan ja natiivin välisen jännitteen, johon asuttajakolonialistiset yhteiskunnat perustavat itsensä. Asuttajakolonialistisessa keskustelussa onkin aiheellisesti pohdittu, tulisiko asuttajan ja natiivin kategoriat itsessään, ei ainoastaan niiden välinen vastakkainasettelu, nähdä ensisijaisesti asuttajakolonialistisen rakenteen tuottamana asemointina, eräänlaisena sommitelmana, joka voitaisiin ylittää juuri asuttajakolonialistisen rakenteen purkamisen välityksellä.

Puhuttaessa dekolonisaatiossa on myös huomioitava, ettei prosessin tulisi tarkoittaa asuttajakolonialististen suhteiden peilaamista tavoilla, jotka alistavien valtarakenteiden purkamisen sijaan päätyvät tuottamaan käänteisiä alistusrakenteita (Järvi 2023). Tarkoitus ei ole jumittua dialektiikkaan, jossa tehdään orjista herroja ja herroista orjia; tarkoitus on tuoda näkyviksi ja poistaa ne rakenteellisen rasismien ja erottelun muodot, joita asuttajakolonialistiset projektit ovat maantieteellisesti ja historiallisesti tuottaneet. Kolonisoitujen kokemusten ja historian kieltämisellä on ollut pitkä historia kolonialismin oikeuttamisessa, kuten niin Franz Fanon (1952) kuin Aimé Césaire (1955) ovat jo vuosikymmeniä sitten tuoneet esiin. Sama asuttajakolonialistisen historian kieltävä liike on havaittavissa nyt myös niissä tavoissa, joilla Gazan katastrofin alkupiste on sijoitettu vuoden 2023 lokakuuhun ilman ymmärrystä yli vuosisataisesta asuttajakolonialistisesta ja imperialistisesta historiasta alueella (Agha ym. 2024).

Kansanmurhat eivät ole mitenkään poikkeuksellisia kolonialismin ja asuttajakolonialismin yli 500-vuotisessa globaalissa historiassa, eivätkä Brittiläisen Intian ”viktoriaanisen holokaustin” tai Amerikoiden asuttamisen ja valtaamisen käynnistämä ”läntisen pallonpuoliskon holokaustin” tarinat epärelevantteja Palestiinan todellisuuden ymmärtämiseen (Smith 2017; 2023). Kolonialismi-viitekehyksen avulla voidaan myös löytää reittejä Euroopan juutalaisten holokaustin ymmärtämiseen – siinäkin oli kyse, ei pelkästään kehosta tai ihmisryhmästä, vaan maan haltuunotosta, kuten myös kolonioissa kiertävien tuhotekniikoiden paluusta (engl. *boomeranging*) Euroopan maaperälle ja aseistamisesta eurooppalaisia vähemmistöjä vastaan (ks. Césaire 1955; Danewid 2023) – ja täten vapauttavaan historiantulkintaan, josta hyötyvät kaikki (ks. Zimmerer 2005; Guettel 2013; Bashir & Goldberg 2018). Swanströmin propagoima historian kieltäminen onkin ennen kaikkea asuttajakolonialistisen todellisuuden kieltämistä, jossa kummittlemaan jää, ei suinkaan muinainen ”kolonialismin haamu”, vaan asuttajakolonialismin poliittisen todellisuus, jonka juuret ovat syvät ja ulottuvat myös Euroopan ytimeen.

On keskeistä muistaa, että totuuden puhuminen vallan alistavista ja epäinhimillistävistä rakenteista ja historiasta vaatii rohkeutta puhua asioista niiden oikeilla nimillä. Toisin kuin Swanström olettaa, kolonialistisen historian tunnustaminen ja asuttajakolonialistisen aselman purkaminen, niin rakenteellisenä, maantieteellisenä kuin etnisenä erotteluprosessina, ovat ainoa askel oikeudenmukaisen ratkaisun ja rauhan aikaansaamiseksi Palestiinassa.

Lähteet

- Abu El-Haj, Nadia (2010): "Racial palestinianization and the Janus-faced nature of the Israeli state". *Patterns of Prejudice*, 44(1), 27–41.
- Abu Hatoum, Nayrouz (2021): "Decolonizing [in the] future: Scenes of Palestinian temporality". *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 103(4), 397–412.
- Abu-Lughod, Lila (2020): "Imagining Palestine's alter-natives: Settler colonialism and museum politics". *Critical Inquiry*, 47(1), 1–27.
- Adered, Ofer (2023): "Zionist militia's efforts to recruit Nazis in fight against the British are revealed". *Haaretz*, 21.6.2023. <https://www.haaretz.com/israel-news/2023-06-21/ty-article-magazine/.highlight/zionist-military-org-efforts-to-recruit-nazis-in-fight-against-the-british-are-revealed/00000188-d93a-d5fc-ab9d-db7ae0ea0000>, 24.4.2024.
- Agha, Zena, James Esson, Mark Griffiths & Mikko Joronen (2024): "Gaza: A decolonial geography". *Transactions of the Institute of British Geographers*, 1–13. DOI: 10.1111/tran.12675.
- Ali, Tariq (2002): *The clash of fundamentalisms. Crusades, jihads and modernity*. Lontoo: Verso.
- Barakat, Rana (2018): "Writing/righting Palestine studies: Settler colonialism, indigenous sovereignty and resisting the ghost (s) of history". *Settler Colonial Studies*, 8(3), 349–363.
- Bashir, Bashir & Amos Goldberg (2018): "Introduction. The Holocaust and the Nakba: A new syntax of history, memory, and political thought". Teoksessa: B. Bashir & A. Goldberg (toim.) *The Holocaust and the Nakba: A new grammar of trauma and history*. New York: Columbia University Press, 1–42.
- Bhandar, Brenna (2018): *Colonial lives of property. Law, land, and racial regimes of ownership*. Durham: Duke University Press.
- Bloom, Etan (2008): *Arthur Ruppin and the production of the modern Hebrew culture*. Väitöskirja. Tel Aviv: Tel Aviv University.
- Césaire, Aimé (1955/2000): *Discourse on colonialism*. New York: NYU Press.
- Clarno, Andy (2019): *Neoliberal Apartheid: Palestine/Israel and South Africa after 1994*. Chicago: University of Chicago Press.
- Coulthard, Glen Sean (2014): *Red skin, white masks. Rejecting the colonial politics of recognition*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Dana, Tariq (2023): "The new (dis)order: The evolving UAE-Israel security alliance". *Journal of Palestine Studies*, 52(3), 62–68.
- Danewid, Ida (2023): *Resisting racial capitalism: An antipolitical theory of refusal*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Day, Iyko (2015): "Being or nothingness: Indigeneity, antiblackness, and settler colonial critique". *Critical Ethnic Studies*, 1(2), 102–121.
- Deleuze, Gilles & Elias Sanbar (1998): "The Indians of Palestine". *Discourse*, 20(3), 25–29.
- Englert, Sai (2020): "Settlers, workers, and the logic of accumulation by dispossession". *Antipode*, 52(6), 1647–1666.
- Englert, Sai (2022): *Settler colonialism. An introduction*. Lontoo: Pluto Press.

- Esson, James, Patricia Noxolo, Richard Baxter, Patricia Daley & Margaret Byron (2017): "The 2017 RGS-IBG chair's theme: Decolonising geographical knowledges, or reproducing coloniality?". *Area*, 49(3), 384–388.
- Evri, Yuval & Hagar Kotef (2022): "When does a native become a settler? (With apologies to Zreik and Mamdani)". *Constellations*, 29(1), 3–18.
- Fanon, Franz (1952/2008): *Black skin, white masks*. Lontoo: Pluto Press.
- Frantzman, Set J. (2014): "'They will take the country from us': Labor Zionism, the origins and legacy of the 'other' in Israeli mass media, and hegemonic narratives". *Digest of Middle East Studies*, 23(1), 156–189.
- Gergan, Mabel D., Pallavi Gupta, Lara Lookabaugh, Caitlin McMillan, Carlos Serrano, Sara Smith & Pavithra Vasudevan (2024): "Desirable futures: Time as possibility, practice, politics". *Environment and Planning D: Society and Space*. DOI: 10.1177/02637758241234423.
- Ghantous, Wassim & Mikko Joronen (2022): "Dromoelimination: Accelerating settler colonialism in Palestine". *Environment and Planning D: Society and Space*, 40(3), 393–412.
- Griffiths, Mark & Mikko Joronen (toim.) (2023): *Encountering Palestine. Un/making spaces of colonial violence*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Guettel, Jens-Uwe (2013): "The US frontier as rationale for the Nazi east? Settler colonialism and genocide in Nazi-occupied Eastern Europe and the American West". *Journal of Genocide Research*, 15(4), 401–419.
- Herzl, Theodor (1896/1946): The Jewish state. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/quot-the-jewish-state-quot-theodor-herzl>, 19.4.2024.
- Herzl, Theodore (1901/2018). *Altneuland: The old-new-land*. Rockville: Wildside Press LLC.
- Jan, Najeeb (2019): *The Metacolonial state. Pakistan, critical ontology, and the biopolitical horizons of political Islam*. Oxford: Wiley.
- Joronen, Mikko (2017): "'Refusing to be a victim, refusing to be an enemy'. Form-of-life as resistance in the Palestinian struggle against settler colonialism". *Political Geography*, 56(1), 91–100.
- Joronen, Mikko (2019): "Negotiating colonial violence: Spaces of precarisation in Palestine". *Antipode*, 51(3), 838–857.
- Joronen, Mikko (2020): "Palestiinan tulevaisuudet: Yksityiskohdista paljastuva poliittinen todellisuus". *Politiikasta.fi*, 13.5.2020. <https://politiikasta.fi/palestiinan-tulevaisuudet-yksityiskohdista-paljastuva-poliittinen-todellisuus/>, 19.4.2024.
- Joronen, Mikko (2023): "Life of the wounded: Rethinking settler colonial power in Palestine". Teoksessa: M. Griffiths & M. Joronen (toim.) *Encountering Palestine. Un/making spaces of colonial violence*. Lincoln: University of Nebraska Press, 239–261.
- Joronen, Mikko & Wassim Ghantous (2024): "Weathering violence: Atmospheric materialities and olfactory durations of 'skunk water' in Palestine". *Environment and Planning E: Nature and Space*. <https://doi.org/10.1177/25148486241226923>.
- Joronen, Mikko & Mark Griffiths (2022): "Ungovernability and ungovernable life in Palestine". *Political Geography*, 98, 102734
- Joronen, Mikko, Tiina Järvi & Antti Tarvainen (2024): "Median vastuusta Gazan sodan aikaan: Helsingin Sanomissa julkaistu essee uusintaa Israelin valtion propagandaa". *Lähi-itä Nyt*, 25.3.2024. <https://lahi-itanyt.fi/nyt/median-vastuusta-gazan-sodan-aikaan/>, 19.4.2024.
- Joronen, Mikko, Helga Tawil-Souri, Merav Amir & Mark Griffiths (2021): "Palestinian futures: Anticipation, imagination, embodiments. Introduction to special issue". *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 103(4), 277–282.
- Järvi, Tiina (2023): "Uncanny returns in settler colonial state: Return, exile, and decolonization in Palestine/Israel". *Ethnic and Racial Studies*. DOI: 10.1080/01419870.2023.227622.
- Järvi, Tiina (2024): "Beyond refugeeness: Complex subjectivities in Palestinian refugee camps". *Social & Cultural Geography*, 1–19. DOI: 10.1080/14649365.2024.2334949.

- Järvi, Tiina, Antti Tarvainen & Mikko Joronen (2023): "Miehitys, asuttajakolonialismi ja vallan epätasapaino". *Läbi-itä Nyt*, 20.10.2023. <https://lahi-itanyt.fi/nyt/miehitys-asuttajakolonialismi-ja-vallan-epatasapaino-kommentti-ylen-taustoitukseen-gazan-tilanteesta/>, 19.4.2024.
- Khalidi, Rashid (2020): *The hundred years' war on Palestine. A history of settler colonialism and resistance, 1917–2017*. New York: Metropolitan Books.
- Khalili, Laleh (2010): "The location of Palestine in global counterinsurgencies". *International Journal of Middle East Studies*, 42(3), 413–433.
- Kimmerling, Baruch (2005): *The invention and decline of Israeliness*. Lontoo: University of California Press.
- Kupfert Heller, David (2017): *Jabotinsky's children. Polish Jews and the rise of right-wing Zionism*. Princeton: Princeton University Press.
- Legg, Stephen (2007): *Spaces of colonialism: Delhi's urban governmentalities*. Malden: Blackwell.
- Lentin, Ronit (2018): *Traces of racial exception: Racializing Israeli settler colonialism*. Lontoo: Bloomsbury.
- Leshem, Noam & Jen Bagelman (2023): "Unsettling 'the settler'". *Society & Space*, 23.1.2023. <https://www.societyandspace.org/articles/unsettling-the-settler>, 19.4.2024.
- Long, Joanna C. (2009): "Rooting diaspora, reviving nation: Zionist landscapes of Palestine-Israel". *Transactions of the Institute of British Geographers*, 34(1), 61–77.
- Losurdo, Domenico (2014): *Liberalism. A counter-history*. Lontoo: Verso.
- Mamdani, Mahmood (2020): *Neither settler nor native. The making and unmaking of permanent minorities*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Mbembe, Achille (2021): *Out of the dark night. Essays on decolonization*. New York: Columbia University Press.
- Pappe, Ilan (2017): *The biggest prison on earth. A history of the occupied territories*. Lontoo: OneWorld.
- Parvikko, Tuija (2024): "Juutalaisella siirtokuntakolonialismilla on pitkät juuret". *Politiikasta.fi*, 1.2.2024. <https://politiikasta.fi/juutalaisella-siirtokuntakolonialismilla-on-pitkat-juuret/>, 19.4.2024.
- Piterberg, Garbiel (2008): *The returns of Zionism: Myths, politics and scholarship in Israel*. Lontoo: Verso.
- Povinelli, Elizabeth A. (2016): *Geontologies. A requiem to late liberalism*. Durham: Duke University Press.
- Raz-Krakotzkin, Amnon (2005): "The Zionist return to the west and the Mizrahi Jewish perspective". Teoksessa: I. Davidson Kalmar & D.J. Penslar (toim.) *Orientalism and the Jews*. Waltham: Brandeis University Press, 162–181.
- Regan, Bernard (2017): *The Balfour declaration: Empire, the mandate and resistance in Palestine*. Lontoo: Verso.
- Said, Edward (1979): *The question of Palestine*. New York: Random House.
- Salaita, Steven (2015): *The holy land in transit: Colonialism and the quest for Canaan*. New York: Syracuse University Press.
- Sand, Shlomo (2009): *The invention of the Jewish people*. Lontoo: Verso.
- Schneer, Jonathan (2010): *The Balfour declaration: The origins of the Arab-Israeli conflict*. New York: Random House.
- Seikaly, Shrene & Max Ajl (2014): "Of Europe: Zionism and the Jewish other". Teoksessa: A. Czajka & B. Isyar (toim.) *Europe after Derrida: Crisis and potentiality*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 120–133.
- Segev, Tom (2001): *One Palestine, complete: Jews and Arabs under the British mandate*. Lontoo: Abacus.
- Shlaim, Avi (2023): *Three worlds. Memoirs of an Arab-Jew*. Lontoo: OneWorld.
- Smith, Michael D. (2017): "Counting the dead: Estimating the loss of life in the indigenous holocaust, 1492–present". Proceedings of the Twelfth Native American Symposium, 2017. Durant: Southeastern Oklahoma State University. <https://www.se.edu/native-american/wp-content/uploads/sites/49/2019/09/A-NAS-2017-Proceedings-Smith.pdf>, 19.4.2024.
- Smith, Michael D. (2023): *Endless Holocausts. Mass death in the history of the United States empire*. New York: Monthly Review Press.

- Stoler, Ann Laura (2016): *Duress. Imperial durabilities in our times*. Durham: Duke University Press.
- Sturm, Tristan (2021): "God's just Gaza war: Futurity foreclosed through evangelical apocalypse as orthogonal promise of Eretz Israel". *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 103(4), 301–319.
- Svirsky, Marcelo & Ronnen Ben-Arie (2019): "Settler colonialism and the logic of double elimination". *Interventions*, 21(4), 464–485.
- Swanström, Andre (2024): "Israel ja kolonialismin aave". *Politiikasta.fi*, 19.2.2024. <https://politiikasta.fi/israel-ja-kolonialismin-aave/>, 19.4.2024.
- Tabar, Linda & Chandhi Desai (2017): "Decolonization is a global project: From Palestine to the Americas". *Decolonization: Indigeneity, Education & Society*, 6(1), i–xix.
- Tamari, Salim (2011): "Confessionalism and public space in Ottoman and colonial Jerusalem". Teoksessa: D. E. Davis & N. Libertun de Duren (toim.) *Cities and sovereignty: Identity politics in urban spaces*. Bloomington: Indiana University Press, 59–82.
- Tarvainen, Antti & Benoit Challand (2023): "Innovation as erasure: Palestine and the new regional alliances of technology". *Transactions of the Institute of British Geographers*, 1–15. DOI: 10.1111/tran.12663.
- Thompson, Gardner (2019): *Legacy of empire. Britain, Zionism, and the creation of Israel*. Lontoo: Saqu Books.
- Traverso, Enzo (2013): *The end of Jewish modernity*. Lontoo: Pluto Press.
- Tuck, Eve & Wayne Yang (2012): "Decolonization is not a metaphor". *Decolonization: Indigeneity, Education & Society*, 1(1), 1–40.
- Velednitsky, Stepha, Sara N. S. Hughes & Rhys Machold (2020): "Political geographical perspectives on settler colonialism". *Geography Compass*, 14(6), 14:e12490.
- Veracini, Lorenzo (2010): *Settler colonialism: A theoretical overview*. New York: Palgrave MacMillan.
- Veracini, Lorenzo (2011): "Introducing settler colonial studies". *Settler Colonial Studies*, 1(1), 1–12.
- Veracini, Lorenzo (2015): *The settler colonial present*. New York: Palgrave MacMillan.
- Wallach, Yair (2023): "The racial logic of Palestine's partition". *Ethnic and Racial Studies*, 46(8), 1576–1598.
- Weizman, Eyal (2007): *Hollow land: Israel's architecture of occupation*. Lontoo: Verso.
- Weizman, Eyal (2023): "Exchange rate". *London Review of Books*, 45(21.2). <https://www.lrb.co.uk/the-paper/v45/n21/eyal-weizman/exchange-rate>, 19.4.2024.
- Wolfe, Patrick (2006): "Settler colonialism and the elimination of the native". *Journal of Genocide Research*, 8(4), 387–409.
- Wolfe, Patrick (2012): "Purchase by other means: The Palestine Nakba and Zionism's conquest of economics". *Settler Colonial Studies*, 2(1), 133–171.
- Wolfe, Patrick (2016): *Traces of history. Elementary structures of race*. Lontoo: Verso.
- Wynter, Silvia (2003): "Unsettling the coloniality of being/power/truth/freedom: Towards the human, after man, its overrepresentation – An argument". *CR: The New Centennial Review*, 3(3), 257–337.
- Yiftachel, Oren (2002): "Territory as the kernel of the nation: Space, time, and nationalism in Israel/Palestine". *Geopolitics*, 7(2), 215–248.
- Zimmerer, Jürgen (2005): "The birth of the Ostland out of the spirit of colonialism: A postcolonial perspective on the Nazi policy of conquest and extermination". *Patterns of Prejudice*, 39(2), 197–219.
- Zreik, Raef (2016): "When does a settler become a native? (With apologies to Mamdani)". *Constellations*, 23(3), 351–364.
- Zureik, Elia (2016): *Israel's colonial project in Palestine. Brutal pursuit*. Lontoo: Routledge.